

turhistoriske vending. Jeg tror, den holder, og det gør bogens anden del til overflod, så der er tale om en informativ, nyttig og god bog.

Claus Møller Jørgensen

Narve Fulsås: *Historie og nasjon*. (Universitetsforlaget, Oslo, 1999). 318 s., 348 NOK.

Valget af titlen *Historie og nasjon* til denne bog er på sin vis ikke godt, fordi den ikke indeholder en generel analyse af national historieskrivning, eller hvad man ellers ville forvente af en bog med en sådan titel. Geografisk befinder vi os i Norge, emnet er historiografisk og idéhistorisk, omdrejningspunktet og hovedpersonen er den helt centrale norske historiker i det 19. århundrede, Ernst Sars (1835-1917). Hos Sars smeltede historie og nation sammen til et uadskilleligt hele, hvilket gjorde, at Sars i særlig grad var i pagt med sin tid, nationsbygningens tidsalder. Det grundlæggende tema i hans historieskrivning var således den selvstændige udvikling af den norske nation båret af de frie bønder, der betegner en kontinuitet fra den tidlige middelalder til hans egen samtid uanfægtet af de 400 års rigsfællesskab med Danmark. Rigsfællesskabet havde nok betegnet et brud på den nationale sammenhæng ved at danisere embedslaget, men styret var og forblev fremmed og nåede aldrig ned til bøndernes frie lag. På denne led kom Sars til at spille en central rolle i det fælles ideologiske projekt for norske historikere i 1800-tallet, som Fulsås betegner den kulturelle tilegnelse af selvstændigheden.

Bogen følger Sars fra begyndelse af hans akademiske løbebane blandt oppositionen af yngre akademikere til dens afslutning som historiker og politiker på magtens tinde. Denne ses som et stadigt samspil mellem de sociale og 'tekstuel-

le' relationer, Sars indgik i, og som et samspil mellem historie og politik. Bogen fokuserer selvfølgelig på Sars' forfatterskab, ikke i en isoleret historiografisk tekstanalyse, men i en bredere social og intellektuel sammenhæng. Det gælder ikke mindst i de indledende afsnit (2-4), hvor Fulsås analyserer de sociale, politiske og ideologiske forhold i de akademiske og familiære kredse, som den unge Sars indgik i. Dermed kastes lys over den deling i ældre, konservative skandinavister og yngre, liberale norsk-nationale, hvortil den selvbevidste og ikke-autoritetsstro Sars kom til at høre entydigt fra 1867.

Med udgangspunkt i en bredere bevidsthedsmæssig og idéhistorisk sammenhæng placerer Fulsås dernæst Sars' opfattelse af historie og nation og viser, hvorledes fortidsforståelse og fremtidsforventning indgår i ét hele. Den norske nation bliver historiens omdrejningspunkt som en realitet i hele den historiske tid. Norges historie bliver dermed en sammenhængende national fortælling, der betyder, at individet både i fortid og fremtid placeres i nationen som forudsætningen for et meningsfuldt individuelt liv. Nationen blev i Sars' optik et historisk fællesskab, en naturlig, nærmest evig enhed og et absolut forpligtende fællesskab, som til stadighed konstituerer individet. Omvendt var udviklingen af forskelle mellem nationer også naturlig, hvorfor den skandinavisme, der florerede fra 1840'erne og frem, var en unaturlig og metafysisk konstruktion. Dermed også sagt, at Sars ikke selv mente at bygge sin historieskrivning på filosofi eller abstraktion, men på de konkrete, positive kendsgerninger. De lovmæssigheder, Sars mente, at videnskaben skulle finde i fortiden, var således ikke udtryk for andet end historien selv, hvoraf følger, at den nationale integration, som historieskrivningen skulle medvirke til, også var i overens-

stemmelse med historien selv. Videnskab og dannelse, fortid og fremtid i én bevægelse.

Sars fremhævede sig selv som positivist, og hans ideer om lovmæssigheder og udviklingstanken peger da også i den retning. Men Fulsås viser, at bestræbelsen på at overføre positivismens mekanistiske videnskabsideal og på at gøre historie til en lovsøgende videnskab sker på en organisk-idealistisk historieteoretisk præmis, der også gav plads til 'de store mænd i historien'. Sars' historieskrivning betegner derfor ikke et brud med den 'romantiske' eller hegeliske, der lå forud for ham, som det heller ikke var tilfældet med de danske positiver Erslev og Fridericia, der i øvrigt så ganske positivt på Sars' historieskrivning. Også i disse kapitler følges den 'kontekstuelle tilgang', men den rolle, som analysen af Sars' egen produktion spiller, er med god grund langt mere fremtrædende. Det gælder især hovedværket *Udsigt over Norges Historie*, som kom i fire bind mellem 1873 og 1891. I den sammenhæng redegør Fulsås også for den polemik som værket tredje og fjerde bind afstedkom. De blev af konservative historikere anset for nationalistiske og Venstre-drejede, hvilket betegner den polarisering, som skete i norske historievitenskaber i 1880'erne. Sars var på dette tidspunkt universitetsprofessor, udnævnt 1874 i et professorat oprettet af Stortinget til ham på foranledning af netop Venstre.

Dernæst følger vi Sars' virke uden for historieskrivningen. Først placerer Fulsås ham i forhold til det moderne gennembrud og hans politisk-ideologiske synssæt. Også her affødte den nye tendens polarisering af det akademiske miljø. Mens Sars i denne åndskamp stod på et liberalt synspunkt, var hans sociale, økonomiske og politiske ideologi ifølge Fulsås en blanding af radikalt-demokratiske, liberale og konser-

vative elementer. Det fremgår af analysen af Sars' politiske virksomhed efter 1879, som klart viser, at politik og historie gik op i en højere enhed hos Sars, idet det ikke blot var politikken, der bestemte opfattelsen af historien, men også historien, som Sars opfattede den, der bestemte synet på tidens politiske modsætninger og problemer. Bønderne var fx ikke blot de historiske bærere af den norske nation, de var også folket i politisk forstand, helheden mod hvilke det konservative embedslag førte en politik bestemt af klasseinteresser. Ligeledes var demokratiet et uafvendeligt resultat af den historiske udvikling og af samfundets nationalt-organiske karakter. Det sidste var også udtryk for et konservativt element i Sars' syn på samfundet som en organisme, dog således at det ikke blev brugt til at forsvare det bestående og elitens lederskab, men at stat, folk og demokrati fremstod som organiske helheder, der betingede hinanden.

I forlængelse af sin nationalhistoriske verdensanskuelse kan det næppe undre, at Sars var fortaler for en opløsning af unionen med Sverige, som han opfattede som unaturlig. Den interne debat om unionen og forholdet til Sverige frem til unionsopløsningen 1905 danner det dramatiske højdepunkt i Fulsås fremstilling såvel som i Sars' liv som historiker og politiker. Sars' historieskrivning blev med ét kanoniseret til sandheden, mens Sars blev en helgen og for første gang en samlingsfigur. Selv Sars' tidligere politiske og videnskabelige modstandere erkendte, at begivenhederne i 1905 havde givet ham ret, og at han derfor altid havde haft det. Det var ikke kun hos Sars, at politik og historisk tolkning gik hånd i hånd!

Selv om bogen hverken er det første og uden tvivl heller ikke det sidste, der vil blive skrevet om Sars, så må det uden tvivl blive et standardværk om

denne centrale norske historiker mange år frem. Et stykke teoretisk bevidst og informativt historiografisk forskning er, hvad Narve Fulsås har præsteret i denne bog, der også sætter perspektiv på udviklinger i skandinavisk idéhistorie i det 19. århundrede i almindelighed og på historieskrivningen, positivismen og det nationale i særdeleshed. Bogen er endvidere skrevet på et letlæst nynorsk, der ikke kan afskrække nogen fra at læse den.

Claus Møller Jørgensen

Cecilia Trenter: *Granskningens retorik och historisk vetenskap. Kognitiv identitet i recensioner i dansk historisk tidsskrift, norsk historisk tidsskrift och svensk historisk tidsskrift 1965-1990*. Studia Historica Upsalensia 192. (Uppsala Universitet, 1999). 248 s.

I sin doktorafhandling undersøger Cecilia Trenter anmeldelser i de tre skandinaviske udgaver af *Historisk Tidsskrift* i perioden 1965-1990. Sigtet er at undersøge de normer, som gør sig gældende, når historieskrivning bedømmes, og fastlægge historikernes kognitive identitet. Med kognitiv identitet menes forestillinger om, hvad historiens objekt er, dels hvad angår metodologien i form af teorier og metoder, dels den historie som rekonstrueres.

Efter en grundig diskussion af afhandlingens metoder og materiale og en overordnet bestemmelse af forskningskulturen i de tre lande analyseres udvalgte anmeldelser fra en række forskellige perspektiver. Det giver basis for at påpege nogle markante forskelle mellem det, der trækkes frem i anmeldelserne i de tre tidsskrifter. I dansk sammenhæng spiller teori- og perspektivvalg en tilbagetrukket rolle. Generelt karakteriserer Trenter anmeldelsespraksis i det danske *Historisk Tidsskrift* som

udtryk for en empiristisk og teori-fjendsk videnskabsopfattelse. Metode forstået som kildekritik står centralt ligesom holdbarheden af den konkrete tolkning af den historiske situation eller sammenhæng. I Norge diskuteres perspektivvalget, og vægt lægges især på rigtigheden af de forklaringer, som bringes til torvs i de anmeldte bøger. I Sverige står teorier centralt som norm i anmeldelserne både som udgangspunkt for at diskutere metoder, empirisk ud-sagnskraft og de forklaringsmodeller, som teorivalget har medført og som et krav om international teoretisk orientering. Fællestræk er for alle tre tidsskrifter fx normen om kritisk forskning og kendskab til historiografien på det givne område, mens begrebsudvikling vurderes positivt i svensk og norsk sammenhæng, men ikke i dansk, hvor det nærmest ses som noget, der fjerner fremstillingen fra historien.

Overordnet synes forskellene større end lighederne. Det fremgår også af den afsluttende case, hvor Cecilia Trenter ser på anmeldelser af kvinde- og køns-historisk litteratur i de tre tidsskrifter. Casen er valgt for at belyse, hvorledes man forholder sig til det nye, og dermed indirekte definerer, hvad der er normalvidenskab. Også her ses i dansk sammenhæng modviljen mod teori, men måske i mindre grad end i svensk og norsk sammenhæng skepsis mod visse sider af kønsforskningen og dens forudsætninger. Dette kunne hænge sammen med, at man i dansk sammenhæng har valgt at anmelde en mere traditionalistisk historieskrivning om kvinder, der – så længe den er empirisk og kildekritisk på plads – falder inden for normalvidenskabelig praksis.

Der er tale om en meget komprimeret og stofmættet fremstilling, der ud fra et fornuftigt materialevalg og fokus på den videnskabelige bedømmelsespraksis (ikke dens idealer) giver et nyt bidrag til